

Univerzita Karlova v Praze

Husitská teologická fakulta

Diplomová práce

Pojetí výchovy u Jana Amose Komenského

John Amos Comenius's Approach to Education

Vedoucí práce:

ThDr. Kamila Veverková, Th.D.

Autor práce:

Petra Bochenková

Seznam zkratk

atd. – a tak dále

ČSAV – Československá akademie věd

R., roč. – ročník

s., str. – strana

SPN – Státní pedagogické nakladatelství

vyd. – vydání

Úvod

Málokterý autor dokázal ve svém díle obsáhnout tak široké okruhy svého zájmu a tvůrčího úsilí právě jako Jan Amos Komenský. Naprosto přesvědčivě patří k nejvýznamějším a nejznámějším osobnostem českého národa, jeho kultury a odkazu. Tvořil a orientoval se na základě podmínek své doby, to znamená, že ve svých dílech reagoval na podněty z oblasti hospodářské, politické, sociální a kulturní. Snažil se svou prací přispět k řešení celospolečenských problémů, a to na poli osobním, národním i evropském. Komenský se ve světle dějin představil jako filozof, teolog, kazatel Jednoty bratrské a učitel, zapsal se také jako sociální a pedagogický reformátor. Jeho láska k vlasti se ukazovala na snaze zachránit a zreformovat hodnoty českého národa, které se rozpadaly následkem pobělohorského období a utlačování. Jeho didaktické úsilí představovalo touhu povznést vlast českou na úroveň tehdejší Evropy. Nucené exulantsví však přineslo jeho převratné myšlenky právě pro jiné evropské země. Přispěl zde k lepšímu vzdělávání a vytvořil výchovný system, který přerostl ve velké projekty pro sjednocení vzdělanosti. Snažil se o vytvoření nástroje k dorozumění mezi národy a k pevnému míru veškerého lidstva. Celoživotní snažení Komenského bylo prochnuto úctou a láskou k člověku, kde svět je labyrintem z něhož hodlal pomoci najít ostatním cestu ven. Toto téma jsem si vybrala právě proto, že shledávám Komenského jako inspirativního myslitele, jenž přinesl v mnoha oblastech názory, které jsou použitelné i v dnešní době. Významnou je pro mě část pedagogického úsilí, kterému se věnoval, neboť pokud se člověk jako budoucí pedagog alespoň z části neseznámí s Komenského rozsáhlým dílem, nemůže jím být zcela a uceleně. Cílem této práce je především přiblížit Komenského pojetí výchovy, ale stejně tak myšlenky filozofické a teologické jakožto východiska vedoucí k jeho pedagogické a didaktické tvorbě. Bez studia souvislostí jeho života a myšlenek, nemůže být dostatečně pochopen. V práci se věnuji životu Komenského z hlediska historie. Zmínila jsem se zde několik současníků, se kterými byl v kontaktu, kterým se například svěřoval a později analyzoval myšlenky pansofické a všenápravné. Pokusila jsem se přiblížit vztah Jana Amose Komenského ke své víře, ukázat jeho teologická a filozofická východiska. Důležitou kapitolou, které se věnuji je záležitost Komenského pansofie. Svou touhou po obsáhnutí vševědného systému vyčníval z řad myslitelů, pansofie v jeho díle je totiž společným vyústěním všech oblastí života, jimž se věnoval. Snažil se veškeré vědění, víru a moudrost shrnout do celku, který by člověku dopomohl k mravní nápravě, vzdělání a správnému chování ve společnosti. Cílem celé pansofické myšlenky je především náprava jedince a

následně celé společnosti. Vyústěním má být zlepšení kvality života na zemi. A jelikož se jedná o práci zaměřenou na pojetí výchovy a vzdělání, dovolila jsem si zdůraznit některá stěžejní pedagogická díla. V jeho výchovném systému se soustřeďují všechny pokrokové myšlenky. Představuje tak vrchol své doby. Pokrok spočíval zejména v tom, že Komenský opakoval zásadu, že škola a vzdělání má být pro všechny jednotná, má být poskytnuta každému bez ohledu na jedincův sociální, rasový nebo jiný původ, bez rodílu náboženského vyznání nebo rozdílu mezi pohlavím. Uvědomoval si, že bez smyslů nebude učení dostatečně efektivní, takže vyzdihoval smyslové poznání jako základní stavební kámen. Tak se zrodila didaktická zásada názornosti. Vyžadoval ve vzdělání péči jazykovým a technickým znalostem. A samozřejmě nezapomínal na celkové propojení všeho vědění v jednotu.

Jan Amos Komenský byl do dnešní doby zpracován mnoha a mnoha badateli. Je těžké se mezi těmito díly povětšinou zorientovat, neboť někteří se pokusili o celkový náhled na Komenského, jiní se zaměřili do hloubky na určité části jeho tvorby, neboť se celé dílo nedá obsáhnout jediným člověkem. Velké množství literatury na téma Komenského ale může vést k názoru, že již není třeba se jím hluboce zabývat, já jsem však toho názoru, že je stále co objevovat. Samozřejmě ne nějakém závratném množství, ale přinejmenším pro nás samotné, jenž máme zájem se s Komenským setkat v co nejúžším slova smyslu, v jeho odkazu.

Diplomovou práci jsem zpracovala pomocí kontextuální analýzy, pramennou základnu diplomové práce tvoří vybraná díla Komenského, ke své práci jsem také využila odborné práce komeniologů.¹

---

¹Dovolila bych si zmínit významné komeniologické práce jako například Prof. PhDr. Dagmar Čapkovou, DrSc., Prof. PhDr. Pavla Flosse, Prof. Josefa Hendricha či Dr. Jiřího Kyráška.

Poslední monografická práce vyšla z pera významné komenioložky Milady Blekastad. Srovnej: BLEKASTAD, Milada: *Comenius, Versuch eines Umrisses von Leben, Werk und Schicksal des Jan Amos Komenský*. Universitetsforlaget Oslo Academia Praha 1969, 892 s. Výčet děl Komenského je obsažen v seznamu literatury. Významným představitelem komeniologického bádání v naší zemi byl Jan Patočka. Srovnej: PATOČKA, Jan. *Komeniologické studie I*. Praha: Oikoymenh, 1997. ISBN 80-86005-52-6. PATOČKA, Jan. *Komeniologické studie II*. Praha: Oikoymenh, 1998. ISBN 80-86005-03-4. PATOČKA, Jan. *Komeniologické studie III*. Praha: Oikoymenh, 2003. ISBN 80-7298-079-3.

ZÁVĚR

ZHODNOCENÍ KOMENSKÉHO ÚSILÍ

Jan Amos Komenský jako velký myslitel 17. století vytvořil kompletní a rozsáhlý systém, jenž zůstal ve své době nepochopen. Byl největším spisovatelem pobělohorské emigrace, filozof, teolog, biskup Jednoty bratrské. V neposlední řadě také pedagog a humanista. Je na místě ocenit Komenského teologický význam tvůrčího úsilí, protože na absolutním vrcholu myšlenkového systému stojí existence Boha. Po celý život směřoval svou práci k harmonii a míru ve světě, přišel s myšlenkou pansofie. Pansofie pro něj představovala dokonalé propojení veškerého vědění a náležitostí života, a největší možné uskutečnění dokonalosti. Otevírala cestu k Bohu. Dá se říci, že svými myšlenkami dosáhl nadčasovosti a to především v pedagogických otázkách. Jeho ucelený pedagogický systém je možno uplatňovat na poli pedagogiky i v dnešní době. Svou vážnost si získal především tím, že jeho obsah přesahuje do mnoha a mnoha oblastí vědy i života. Usiloval o prosazování lidskosti a vyzdvihoval člověka jako vrchol tvůrčího Božího úsilí, což v jeho době představovalo něco naprosto mimořádného. Upřednostňoval aktivitu a praxi nad teorií ve všech oblastech života. Život podle Komenského totiž není jen teorií, ale jde především o uplatňování všech nabytých vědomostí v rámci našeho působení ve světě. Snažil se o to, aby lidé pochopili, že vzděláním mohou dosáhnout kvalitnějšího života. Nepřál si vidět ve světě nenávist a války, život pro něj znamenal mírumilovný pořádek. I přesto, že sám ve svém vlastním životě často snášel útrapy, nepřestával doufat v lepší zítřky. Pro další generace Jan Amos Komenský zanechal odkaz, jež nás neustále bude překvapovat svou láskou k člověku a obdivuhodnou univerzalitou.